

'Geen motivatie, geen leren'

'Het onderwijssysteem werkt niet meer. We weten dat allemaal, maar we slagen er niet in dat systeem aan te passen.' Professor Luc Stevens maakt zich grote zorgen. 'Onderwijs is de basis voor de ontwikkeling van het talent dat we nodig hebben om als samenleving verder te komen.'

Erno Mijland

Luc Stevens is orthopedagoog. Hij kijkt naar de school als een pedagogische omgeving, naar de leerling als een zich ontwikkelend individu en naar de leraar als een opvoeder, een coach die deze ontwikkeling zou moeten ondersteunen. Stevens doet dat – na een lange loopbaan bij de Universiteit van Utrecht – nu als directeur van het Nederlands instituut voor onderwijs en opvoedingszaken (NIVOZ). Deze denktank voor het onderwijs buigt zich over de vraag hoe het Nederlandse onderwijs beter kan en ondersteunt scholen die hun onderwijs op een andere manier willen gaan invullen.

Wat is volgens u de kern van het probleem van het Nederlandse onderwijsstelsel?

'Ons onderwijs is gebaseerd op het industriële model. Het draait daarbij om 'producten' die niet mogen afwijken van de norm. Systemen als het curriculum, het jaarstofklassensysteem en de toetsen bewaken de uniformiteit van het product. Wie afwijkt van de norm is een probleemgeval. Maar kinderen, jonge mensen, zijn individuen met elk hun eigen talenten. Dat wordt in het huidige systeem totaal niet gerespecteerd. Daarmee gaat veel talent en energie verloren. En dat is een serieus probleem, want we hebben elk greintje individueel talent nodig. We hebben in Nederland grote ambities op het gebied van de economie en in de sociale sfeer.

Willen we die realiseren dan moeten we af van dat industriële model.'

Het is wel een systeem dat iedereen kan begrijpen: wie slechte cijfers haalt, heeft niet zo veel talent.

'Onzin. Zelfs als je een IQ van 50 hebt, kun je het een en ander en ben je uiteindelijk ook nodig in de samenleving en het arbeidsproces. De school moet dan wel de nadruk

leggen op wat de leerling kan, niet op wat hij niet kan. Dan komt de motivatie vanzelf. En dat is de basis. Neem nu de sbo-scholen. Juist daar komen leerlingen die moeilijk kunnen leren binnen. Ze hebben vaak gedragsproblemen ontwikkeld in de reguliere basisschool. Als ze dan binnen een sbo-school meer individueel benaderd worden vanuit een ander, veiliger pedagogisch klimaat, zie je dat de problemen vaak binnen een paar maanden zijn verdwenen. Daarna komen ze tot leren. Maar ook leerlingen die gemakkelijk leren, worden door het huidige systeem geremd. Ze gaan zich vervelen, voelen zich niet uitgedaagd. Voor leerlingen en leraren zijn veel activiteiten in het huidige onderwijs weinig zinvol. De enige zin komt van buiten en is door het curriculum opgelegd: het halen van resultaten. Maar zingeving gaat om intrinsieke motivatie, om leren op het moment dat je het relevant vindt en

leren in de context, waarin de opgedane kennis betekenis heeft. Uit opgelegde zin komt verveling voort, uit verveling probleemgedrag en in het uiterste geval uitval. De conclusie: alle kinderen in dit systeem zijn bezig met onderpresteren. De kinderen zeggen het zelf in de onderzoeken die we doen: school is saai, je leert er niks. Gevolg: ze worden opstandig of stil en de ontwikkeling stagneert.'

Wat is er volgens u dan nodig om die ontwikkeling weer op gang te brengen?

'Het uitgangspunt is relatie, competentie en autonomie. Allereerst gaat het om een goede relatie tussen alle bewoners van de school: leerlingen én leraren. Ze luisteren naar elkaar, ondersteunen en vertrouwen elkaar. Met competentie bedoel ik dat leerlingen uitgedaagd worden en dat die uitdaging aansluit bij wat ze al kunnen. Ten slotte moet je leerlingen de ruimte geven autonome keuzes te maken, hun leerp pad uit te stippelen en daar verantwoordelijkheid voor te dragen. Als aan die voorwaarden voldaan is, kom je verder. Die voorwaarden gelden overigens net zo goed voor leraren.

Een goede leraar onderhoudt goede relaties met zijn collegae en leerlingen, krijgt de ruimte om zijn individuele talenten te ontwikkelen en in te zetten voor de school en krijgt de verantwoordelijkheid een eigen invulling te geven aan zijn onderwijs.'

Professor Luc Stevens is van mening dat de school de nadruk moet leggen op wat de leerling kan, niet op wat hij niet kan.

U pleit voor kantelende scholen.

Wat houdt dat in?

'Het zijn scholen die het industriële model durven los te laten. Ze zoeken de oplossingen voor problemen niet

Zorgleerlingen

Stevens maakt zich zorgen over de manier waarop het onderwijs omgaat met zorgleerlingen. 'Het huidige, industriële model is gebaseerd op selectie. Wat niet voldoet aan de norm wordt eruit gefilterd. In het onderwijs stoppen we dat vervolgens in een subsysteem: het zorgsysteem. We labelen het probleem en al snel wordt er ergens een hersenafwijking ontdekt dat voor een verklaring zorgt: dyslexie, adhd. Maar dan? Ik vind dat we meer inclusief moeten denken. Dat betekent dat we bestaande verschillen gaan erkennen. We moeten leerlingen in eigen tempo laten studeren, uitdaging en zorg bieden. Het komt in orde naar de mogelijkheden van het kind.'

vanuit de bestaande organisatie, maar durven een radicale ommezwaai te maken door eerst te onderzoeken wat ze willen bereiken en daar vervolgens de organisatie op af te stemmen. Ze durven te experimenteren: in het onderwijs moet je wel eens wat uitproberen, zoals je dat als ouder thuis in de opvoeding ook doet. Een voorbeeld: op de Slash 21-scholen wordt gewerkt met groepen van zestig leerlingen en drie leerkrachten in één ruimte. Er is ook een andere indeling van het onderwijs, waarbij leerlingen bijvoorbeeld een blok lang bijna alleen maar met Duits bezig zijn. Aan het eind van dat blok spreken ze de taal op een basaal niveau, waarna ze die gedurende de rest van de schooltijd onderhouden. Een kantelende school gaat uit van de individuele kracht van de leerling en biedt onderwijs op maat. Dat hoeft echt niet te betekenen dat elke leerling privé-les krijgt. Er zijn momenten van individuele aandacht, van samenwerken, maar er blijft ook ruimte voor een klassikaal verteld verhaal door de vakleer-

CV

Orthopedagoog professor Luc Stevens studeerde in de jaren zestig pedagogiek en werkte vervolgens voor de Universiteit van Utrecht. Daar werd hij in 1981 hoogleraar orthopedagogiek. Stevens deed veel onderzoek waarbij hij leerlingen bevroeg op hun beleving van de school. In 2002 nam hij afscheid. In 2003 richtte hij het NIVOZ op. Stevens schreef een aantal boeken waaronder 'Zin in leren' en is een veelgevraagd spreker op onderwijscongressen.

kracht. Een groot misverstand is dat er veel klassikale instructie nodig is. In onze onderzoeken zeggen leerlingen: we zoeken zelf wel uit hoe we een bepaalde opdracht aanpakken.'

Hoe zou de macht van het huidige systeem gebroken kunnen worden?

'Dat is een lastige. Er lijkt immers eerder een averechtse beweging gaande. We weten allemaal dat het niet goed gaat in onderwijsland, maar we slagen er niet in het systeem aan te passen. Het aanbodgericht werken, het belang van resultaten, wint nog steeds terrein. De problemen in het onderwijs worden maar al te vaak opgelost door nog meer managers in te zetten. Daarmee raak je alleen maar verder van huis. De leerkracht voelt zich daardoor immers steeds minder verantwoor-

delijk. En juist die verantwoordelijkheid leidt tot betrokkenheid. Mijn hoop is gevestigd op de ouders, die een belangrijke rol spelen bij de schoolkeuze. Ik zie al dat ze vaak heel bewust kiezen voor scholen die het anders doen. Verder moeten we het hebben van goede voorbeelden: succesverhalen van scholen die een kanteling hebben gerealiseerd.' <<

Meer informatie: www.nivoz.nl

'Mijn hoop is gevestigd op de ouders, die een belangrijke rol spelen bij de schoolkeuze.'

maar verder van huis. De leerkracht voelt zich daardoor immers steeds minder verantwoor-